

واکاوی مفهوم عاطفه در ادبیات تعلیمی و تداعی آن در آثار سعدی

محمد محمدی^{۱*}

۱- کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور مرکز سمنج

چکیده

اساساً انسان‌ها بیشتر با عواطف خود به زندگی جان و زیبایی می‌بخشند و با خردورزی، عاطفه‌ی شدید یا احساساتشان را تعدیل می‌کنند؛ لذا عاطفه یا احساس، زمینه درونی و معنوی شعر و عنصر بنیادین در شکل‌گیری هر اثر ادبی است. آثار سعدی حاوی اشعار ارزشمندی است که شاعر مضامین انسان‌سازی را در آن مطرح کرده که عمل به آن‌ها فرد را به سعادت می‌رساند. با بررسی متن اشعار مشاهده می‌شود که سعدی چگونه در تک‌تک اشعار خود عواطف و احساسات انسانی را ذکر کرده است. این پژوهش در پی آن است تا با ارائه‌ی تعریف عواطف و احساسات، جلوه‌های آن را در اشعار سعدی نشان داده، ضمن دسته‌بندی آن‌ها به تجزیه و تحلیل عواطف و احساسات شاعر بپردازد. نگارنده پی برده است که سعدی شناخت تام و کاملی از انسان و نیازهای او داشته است. وی عواطف و احساسات ظریف آدمی را به صورت اشعار لطیف بیان داشته است. او از هر فرصتی برای به اوج رساندن کلام خود و تسخیر بیشتر مخاطب بهره جسته است. نتیجه نشان می‌دهد که سعدی عواطف و احساسات بی‌شماری را چون: خشم، ترس، نفرت، عشق، بخشش، همدلی و ... را در اشعار ارائه می‌دهد و خط سیر فکری واحدی را در این زمینه دنبال می‌کند که بازگویی آن می‌تواند برای نسل جدید کارساز باشد.

کلمات کلیدی: عنصر عاطفه، سعدی، اشعار سعدی، ادبیات تعلیمی.

۱. مقدمه

عاطفه واکنشی است که انسان در برابر تجربیات درونی و محیطی از خود نشان می‌دهد. شعر با غلبه‌ی احساس و عاطفه بر روح شاعر آغاز می‌شود و این عنصر چگونگی برخورد شاعر را در برابر حوادث نشان می‌دهد. برخی عاطفه را این‌گونه تعریف می‌کنند: «عاطفه یا احساس، زمینه‌ی درونی و معنوی شعر است، به اعتبار کیفیت برخورد شاعر با جهان خارج و حوادث پیرامونش» [۱].

با آنکه محرک عاطفی هنرمند، به عوامل بیرونی و محیطی بستگی دارد؛ اما وابستگی آن‌ها با درون شاعر بیشتر است و ارتباطی مستقیم با درون شاعر دارد. زیرا «آن‌ها بیشتر هنگامی بروز می‌کنند که تمایلات دائمی یا ادواری فرد به طور

* Corresponding author